

Utbildningsutskottets betänkande

1977/78: 5

med anledning av motion om cancerforskning

Motionen

1976/77: 786 av Gunde Raneskog (c) och Sture Korpås (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär initiativ för att trygga cancerforskningen i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motionärerna erinrar om att bidragen över statsbudgeten till Riksföreningen mot cancer har hållits oförändrade under en följd av år. De anser att cancerforskningen måste prioriteras vid tilldelningen av forskningsmedel med hänsyn till behovet av att en effektivare forskning kommer till stånd då det gäller att upptäcka alla faktorer, som är cancerframkallande, samt att få fram medel för att bekämpa cancersjukdomar.

Socialstyrelsens cancerregister m. m.

Sedan år 1958 har hos medicinalstyrelsen — numera socialstyrelsen — förts ett cancerregister. Bestämmelser härom har meddelats dels i kungörelsen (1957: 632) om cancerregister, dels i socialstyrelsens cirkulär angående anmälan till cancerregistret (Medicinalväsendets författningssamling, MF 1968: 1).

Syftet med cancerregistret är att beskriva cancersjuklighetens förekomst, dess förändring över tiden och dess olikhet mellan skilda geografiska regioner. Syftet är också att materialet skall vara tillgängligt för vetenskapliga studier av cancersjukdomar.

Alla cancerfall som diagnostiseras på sjukhus eller av patolog i Sverige skall anmälas till registret för så vitt det ej är bekant för läkaren i fråga att tumören redan anmälts. Antalet anmälningar uppgår till omkring 28 000 per år.

Grundvalen för registret är tumörerna, vilket innebär att en person med två oberoende tumörer utgör två fall för registret. Metastaser anses ej vara självständiga och skall därför ej föranleda separata anmälningar.

Om varje elakartad svulst som diagnostiseras skall diagnosuppgift lämnas både från den sjukvårdsinrättning, där tumören upptäckts, och från den avdelning för patologi, där man undersökt tumören mikroskopiskt. Den senare uppgiften gäller ej bara dödsfall, utan rutinmässigt tas prover också från svulster hos levande och analyseras mikroskopiskt. Vidare uppges tumörens lokalisation, om den avsatt dottersvulster, och på vilket sätt provet som mikroskoperas av patologen är taget. Övriga uppgifter gäller den sjukes civilstånd och yrke eller sysselsättning, namn på diagnosgivande "tumörbyrå" och sjukvårdsinrättning, journalnummer och

nummer på andra grundhandlingar av betydelse för diagnostiken. Be-
träffande patienter som avlidit skall uppgift lämnas om huruvida can-
cern var underliggande dödsorsak. Yrkesuppgift skall finnas med i an-
mälan till cancerregistret från sjukvårdsinrättning. Uppgiften är i all-
mänhet inhämtad vid en läkarundersökning och intervju med patienten.

Inkomna anmälningar förvaras i kartotek med ordning efter kalender-
år tills man efter något eller ett par år fått materialet så fullständigt som
möjligt. Detta innebär att varje fall i allmänhet representeras av två
handlingar: en från sjukvårdsinrättning, en från avdelning för patologi.
Därefter stansas materialet, databearbetas och publiceras en tabellarisk
beskrivning som en volym i serien "Cancer incidence in Sweden", en
årlig publikation. Tabellerna är fördelningar av cancerfallen efter lokali-
sation i kroppen, kön, ålder, län och diagnosgründ.

Registret används f. n. för att beskriva incidenser av cancer i befolk-
ningen. Förutom den statistiska, tabellariska volymen, som publiceras
årligen, publicerar man för femårsperioder en mer omfattande fram-
ställning. Planerna är att denna publikation också skall vara en samman-
fattning av den vetenskapliga forskningen under perioden i fråga.

I socialstyrelsens råd och anvisningar om planering av onkologisk
sjukvård förordas bl. a. att de onkologiska centra skall ansvara för en
regional cancerregistrering och för viss regional cancerstatistik. Betydligt
mera detaljerad information om de enskilda fallen förutsätts kunna in-
samlas på regional nivå än i det centrala cancerregistret, och regionala
särdrag i industriell produktion förutsätts kunna följas närmare i vad
avser eventuella biologiska effekter på det lokala planet.

Fr. o. m. budgetåret 1975/76 har vid socialstyrelsen inrättats en tjänst
som föredragande (läkare) med utbildning i epidemiologi med uppgift
bl. a. att närmare studera informationen i socialstyrelsens sjukdomsre-
gister — bl. a. cancerregistret — och att initiära forskare att med led-
ning av informationen i sjukdomsregistren vidare undersöka orsakerna
till olika sjukdomar.

Cancerforskning m. m.

Den svenska grundforskningen tilldelas resurser över statsbudgeten
dels inom ramen för en basorganisation bestående väsentligen av tjänster,
lokaler, utrustning etc. inom högskoleorganisationen, dels genom anslag
till de statliga forskningsråden och vissa andra organ som i avseende på
stödet till grundforskning fungerar som forskningsråd. Ett sådant organ
är Riksföreningen mot cancer, som haft det samlade ekonomiska an-
svaret för cancerforskningen i Sverige.

Riksföreningen mot cancer instiftades 1951. Den har enligt sina stad-
gar till huvuduppgift att stödja, organisera och samordna cancerforsk-
ningen främst med sikte på de grundläggande medicinska och natur-

vetenskapliga forskningsuppgifterna, att främja utarbetandet av nya undersöknings- och behandlingsmetoder inom cancersjukvården samt att stödja upplysningsverksamhet rörande cancer och cancerforskning. Föreningens styrelse väljs av en huvudmannaförsamling vars ledamöter utses av ett 40-tal fackliga, politiska eller ideella organisationer. Föreningens verksamhet finansieras genom insamlingar och gåvor samt genom statsbidrag. Från och med budgetåret 1964/65 har årligen utgått ett statsbidrag om 3 milj. kr. Genom löpande samlingsarbete, gåvor och testamentsförordnanden inflyter årligen ca 9 milj. kr.

Inom Riksföreningen finns en forskningsnämnd som av de medel styrelsen ställer till förfogande äger bevilja forskningsanslag till enskilda forskare, forskargrupper och institutioner. Nämnden arbetar i princip som ett forskningsråd och i nära anslutning till det medicinska forskningsrådets praxis och rutiner beträffande ansökningsförfarande, dispositionsrätt för anslag etc. Mellan Riksföreningen och nämnda forskningsråd samt det naturvetenskapliga forskningsrådet har sedan länge utvecklats ett nära samarbete vid bl. a. bedömningen av forskningsprojekt.

Styrelsen för den år 1972 tillskapade *arbetarskyddsfonden* har till uppgift att genom bidrag från arbetarskyddsfonden stödja sådan forskning och utveckling samt utbildning och upplysning, som kan motverka uppkomsten av yrkesskador och annan av arbetsmiljön betingad ohälsa eller förbättra arbetsmiljön och därigenom främja hälsa och säkerhet i arbetslivet. Styrelsen skall bl. a. beakta behovet av samordning av insatserna för forskning och utveckling samt utbildning och upplysning på arbetarskyddsfondens verksamhetsområde och får själv ta initiativ till forsknings- och utvecklingsprojekt på området.

Med medel från arbetarskyddsfonden finansieras flera vetenskapliga utrednings- och utvecklingsprojekt, som syftar till att förbättra kunskaperna om samband mellan miljö och cancersjukdom. Bland andra finansieras ett projekt som avser att genom komplettering av i cancerregistret befintliga uppgifter med detaljerad information om yrke och bostadsort från den år 1960 utförda folk- och bostadsräkningen bereda möjlighet att utnyttja cancerregistret för studier av sjukdomsorsaker samt ett projekt som avser utnyttjande av olika register för utredningar av samband mellan cancerincidens och vissa miljövariabler.

Styrelsen för arbetarskyddsfonden har tillsatt en särskild programkommitté för forskning och rekryteringsbefrämjande åtgärder m. m. inom området yrkesmedicinsk epidemiologi.

Remissyttranden

I ärendet har utskottet inhämtat yttranden från socialstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet, medicinska forskningsrådet och Riksföreningen mot cancer.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har berett berörda högskolor tillfälle att yttra sig över motionsyrkandet. Inom UHÄ har ärendet behandlats av planeringsberedningen för sektorn för utbildning för vårdyrken samt för de medicinska, odontologiska och farmaceutiska fakulteterna. UHÄ ansluter sig till vad planeringsberedningen anfört.

Planeringsberedningen anser att det finns skäl som talar för att cancerforskningens finansiering får en bättre lösning än för närvarande. Ett ökat statligt stöd är angeläget men detta bör på vanligt sätt avvägas inom ramen för ett ökat totalt stöd till den medicinska forskningen. Beredningen, som för sin del är beredd att — vid sina fortsatta överväganden om forskningsutvecklingen inom högskoleområdet — beakta behovet av ökade forskningsinsatser även inom cancerområdet, anför vidare bl. a. följande.

Beredningen finner särskild anledning att understryka behovet av att ökade forskningsinsatser ägnas epidemiologisk forskning med inriktning på de miljö- och övriga riskförhållanden som kan ge upphov till cancer. Med sin nu goda befolkningsregistrering samt sin enhetliga och kvalitativt sett relativt goda sjukvårdsstandard erbjuder Sverige unika möjligheter för sådana studier. Många av de projekt som i framtiden kan förväntas inom cancerepidemiologi kommer att vara tvärvetenskapliga samt framför allt involvera arbetshygien och födoämnestillsatser. Medel till sådan forskning bör således kunna utgå från olika instanser bl. a. sådana som handhar arbetshygien, arbetarskydd, livsmedelskontroll, naturskydd osv.

Beredningen vill härutöver framhålla betydelsen av grundforskning avseende cancers uppkomst och tumörernas egenskaper liksom klinisk tumörforskning, avseende diagnostik, behandling och förebyggande åtgärder.

Beredningen finner det i och för sig tillfredsställande med det relativt starka stödet till cancerforskningen från privata källor. Av betydelse är emellertid att det statliga stödet och därmed också det statliga ansvaret för cancerforskningen utökas.

Forskningen rörande cancersjukdomarna kan inte ses fristående från övrig framför allt medicinsk forskning. Ökade resurser till cancerforskning bör därför beaktas i samband med utbyggnaden av de totala resurserna för främst medicinsk forskning inom ramen för högskoleorganisationen, de statliga forskningsråden, innefattande även Riksföreningen mot cancer, samt övriga myndigheter.

Socialstyrelsen delar motionärernas uppfattning om behovet av forskning rörande cancersjukdomarna, deras orsaker samt möjligheterna att upptäcka och behandla dem.

Styrelsen anser det angeläget att ökade forskningsinsatser ägnas grundforskning om cancers uppkomst, klinisk tumörforskning avseende diagnostik och behandling samt forskning om förebyggande åtgärder. Av särskild betydelse härutöver är epidemiologisk forskning med inriktning på de miljö- och övriga riskförhållanden som kan ge upphov till cancer. Det är angeläget att denna forskning i ökad omfattning kan baseras på

olika register. Socialstyrelsen erinrar om att styrelsen förfogar över ett särskilt cancerregister. Styrelsen vidtar för närvarande olika åtgärder för att förbättra detta registers användbarhet för bl. a. forskningsändamål. Epidemiologisk forskning baserad på sådana register är resurskrävande. Behovet av ytterligare resurser till denna forskning bör enligt socialstyrelsen beaktas.

Socialstyrelsen finner liksom motionärerna det motiverat att staten åtar sig huvudansvaret för finansieringen av forskningen rörande cancersjukdomarna liksom för övrig medicinsk och annan forskning. Forskningen rörande cancersjukdomarna kan dock inte ses fristående från övrig framför allt medicinsk forskning. Ökade resurser till cancerforskning bör därför enligt styrelsen beaktas i samband med utbyggnaden av de totala resurserna för främst medicinsk forskning inom ramen för högskoleorganisationen, de statliga forskningsråden, innefattande även Riksföreningen mot cancer, samt eventuella övriga myndigheter.

Medicinska forskningsrådet tillstyrker motionen.

Riksföreningen mot cancer anser liksom tidigare att anslaget till föreningen för understöd av cancerforskning bör korreleras till anslaget till medicinska forskningsrådet och utgöra 1/8 av anslaget till rådet.

Utskottet

I den under riksmötet 1976/77 väckta motionen 1976/77: 786 yrkas att riksdagen hos regeringen begär initiativ för att trygga cancerforskningen i enlighet med vad som anförts i motionen. I denna påpekas bl. a. angelägenheten av att en effektivare forskning kommer till stånd då det gäller att upptäcka alla faktorer som är cancerframkallande och för att få fram medel att bekämpa cancersjukdomar. Motionärerna anser att cancerforskningen måste prioriteras vid tilldelningen av forskningsmedel.

Till Riksföreningen mot cancer har sedan budgetåret 1964/65 utgått ett årligt statsbidrag om 3 milj. kr. Genom löpande insamlingsarbete, gåvor och testamentsförordnanden inflyter till föreningen årligen ca 9 milj. kr. Riksföreningens anslag till cancerforskningen var 1967 knappt 7 milj. kr. och uppgår i år till 23 milj. kr.

I betänkandet (SOU 1975: 26) Forskningsråd föreslog forskningsrådsutredningen (FRU) att det statliga stödet till cancerforskningen i sin helhet skulle kanaliseras genom de statliga forskningsråden inom området, främst det medicinska. FRU framförde samtidigt uppfattningen att en väsentlig ökning borde ske av det statliga stödet till cancerforskning. Förslaget om ändrad ordning för medelsanvisningen fick ett blandat mottagande av remissinstanserna. Bl. a. Riksföreningen mot cancer avstyrkte förslaget. Föreningen framhöll att den befintliga ordningen fungerade väl. Föreningen framförde också farhågor för att om det sär-

skilda bidraget till föreningen skulle tas bort, detta skulle kunna medföra att viljan att ge gåvor och donationer till föreningen minskade. Om så skulle bli fallet skulle enligt föreningen de totala resurserna för cancerforskning komma att reduceras. I propositionen 1975/76: 129 om forskningsrådsorganisationen inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde framhöll dåvarande utbildningsministern att han liksom FRU och många av remissinstanserna ansåg att de berörda forskningsråden i princip bör svara för avvägningarna mellan cancerforskning och annan forskning. Han påpekade att den sakkunskap som behövs för att avgöra angelägenhetsgraden av viss forskning, möjligheterna att genomföra den och sannolikheten att den skall leda till resultat framför allt finns inom råden själva. Statsrådet delade emellertid samtidigt uppfattningen att det dittillsvarande samarbetet med Riksföreningen mot cancer och berörda forskningsråd fungerat väl och ville därför inte förordna någon ändrad ordning för medelsanvisningen till cancerforskning. Riksföreningen borde alltså som dittills anvisas ett bidrag över statsbudgeten. Storleken av bidraget får prövas i det årliga budgetarbetet, anförde vidare utbildningsministern. Riksdagen framförde inte någon erinran mot vad som anförts i denna fråga (UbU 1975/76: 32, rskr 1975/76: 368).

I remissinstansernas yttranden över motionen 1976/77: 786 har inte anförts något som motiverar utskottet att nu förordna någon ändrad ordning för medelsanvisningen till cancerforskning. Som väntat är remissinstanserna ense om behovet av forskning rörande cancersjukdomarna och om att resurserna för denna forskning om möjligt bör ökas. Socialstyrelsen och universitets- och högskoleämbetet (UHA) påpekar att forskningen rörande cancersjukdomarna inte kan ses fristående från övrig framför allt medicinsk forskning. Frågan om ökade resurser till cancerforskning bör därför enligt deras mening beaktas i samband med utbyggnaden av de totala resurserna för främst medicinsk forskning inom ramen för högskoleorganisationen, de statliga forskningsråden, innefattande även Riksföreningen mot cancer, samt eventuella övriga myndigheter. Riksföreningen har i sitt remissyttrande hänvisat till att föreningen i sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79 hemställt om ett statsbidrag som är lika med en åttondel av det anslag som kommer att föreslås till medicinska forskningsrådet.

Sedan år 1958 har hos medicinalstyrelsen — numera socialstyrelsen — förts ett cancerregister. Syftet med detta register är att man skall få en redovisning av cancersjuklighetens förekomst, av dess förändring över tiden och av skillnader i utbredningen i skilda geografiska regioner. Under cancerregistrets första år registrerades drygt 19 300 nya cancerfall. År 1972, vilket är det senaste året för vilket uppgifter från cancerregistret är tillgängliga, registrerades närmare 30 900 nya cancerfall. Högst hälften av ökningen av antalet cancerfall kan enligt socialstyrelsen

förklaras av ändring som skett i befolkningens åldersfördelning och av andra kända faktorer. Någon förklaring till ökningen i övrigt finns det således inte enligt socialstyrelsens uppfattning.

Det torde råda stor enighet om att forskning rörande cancersjukdomarna är viktig. Även om ett ökat statligt stöd är angeläget måste emellertid detta på vanligt sätt avvägas inom ramen för ett ökat totalt stöd till den medicinska forskningen. Utskottet delar alltså den uppfattning socialstyrelsen och UHÄ givit uttryck åt och är inte berett att nu föreslå riksdagen att göra något uttalande om ökade resurser för cancerforskning. Utskottet avstyrker därför motionen 1976/77: 786.

I detta sammanhang bör erinras om socialutskottets betänkande SoU 1977/78: 2 (rskr 1977/78: 3) som behandlar frågan om samordning av undersöknings- och forskningsverksamhet beträffande sambandet mellan miljöfaktorer och cancersjukdomar.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1976/77: 786.

Stockholm den 8 november 1977

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Clacs Elmstedt (c), Hans Jönsson (s), Sven Johansson (c), Lars Gustafsson (s), Gösta Karlsson (c), Lena Hjelm-Wallén (s), Per-Olof Strindberg (m), Roland Sundgren (s), Christina Rogestam (c), Helge Hagberg (s), Jörgen Ullenhag (fp), Margit Sandéhn (s), Gunnar Biörck i Värmdö (m) och Esse Petersson (fp).

